

OLAYLAR - YAYINLAR - HABERLER

● Fındıkoğlu'ya Saygı

Ord. Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nun anısına ayrılan «1975 Yılı Sosyoloji Konferansları»nın özel sayısından sonra 1976 ve 1977 yıllarında yayımlanan iki yeni kitaba tanık oluyoruz.

Atatürk Üniversitesi'nin 492. yayını olan «Ölümünün İlk Yıldönümünde Ord. Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu» adlı çalışma (Ankara 1978, 78 s.) hemşehrisi, dostu, öğrencisi ve tanışı olanların incelemeleriyle anılarından oluşuyor. Biyografik ve bibliyografik notlarla kitaba eklenen fotoğraflar, Prof. Dr. Orhan Türkdoğan'ın «Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nun Sosyolojik Görüşleri» adlı değerli incelemesiyle bütünleşmektedir. Bu incelemede belirlenen görüşlerden üçü dikkate değer:

— «Ülkemizde, sosyoloji alanında çalışan bilim adamlarımızın çoğu kez ortak bir yönleri vardır, bu da; kendi uzmanlık sahalarının dışına taşmaları, hemen her konuya merak sarmalarıdır. Bunlar, şiirden - romana, felsefeden - dine, ekonomiden - hukuka, folklordan - efsaneye kadar çeşitli konular üzerinde çalışmış kimselerdir. Sosyoloji tarihimizin üç önemli aşamasını teşkil eden Ziya Gökalp, Hilmi Ziya Ülken ve Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, aslında pür sosyoloji dalından gelmelerine rağmen, bu «çok yönlülük» durumundan kendilerini kurtaramamışlardır». (28)

— «Fındıkoğlu'nun esas sosyoloji eğilimini yansıtan araştırmalarını saptamak güç olmakla beraber, yine de genel bir yargıya varmak mümkündür. Bu da Fındıkoğlu'nun deyimiyle, «teorik ve pratik iktisat sosyolojisi» anlayışı etrafında toplanabilir. Teorik ve pratik iktisat sosyolojisi, aslında sosyal siyaset ve kooperatizm olmak üzere, uygulamalı sosyolojinin bir görüntüsüdür». (29)

— «Fındıkoğlu sosyolojisinde, iktisat sosyolojisinin amacı, proleter sosyalizme karşı «içtimai siyaset aracılığı» ile sosyal adalet ilkesine dayanan parlamenter ve gerçekçi bir sosyalizmi savunmaktır. Onun sosyoloji sisteminde sosyalizm'in sosyal siyaset ve kooperatifçiliğin niçin bu kadar geniş yer tuttuğunun nedenlerini de burada aramak gerekir». (31)

Fındıkoğlu'nun anısına yayımlanan ikinci kitap «*Fındıkoğlu Armağanı*» adını taşımaktadır. (İstanbul 1977, XIII + 409 s.). Herhalde bir zuhul eseri olarak iç kapakta «İşletme Fakültesi»nin 389. yayını biçiminde gösterilen İktisat Fakültesi'nin bu yayınına geçmeden önce, kısaca hazırlanış biçimi üzerinde duralım.

15 Mayıs 1975 günlü ve «Armağan Komitesi» adına iki imzalı bir yazıda Fındıkoğlu için bir «Armağan» çıkartılmasının kararlaştırıldığı duyurularak yazı isteniliyordu. Kürsümüzü hiçe sayan bu girişim karşısında kişisel bir tepki olarak çağrıya uymamak yolunu tuttuk.

«*Fındıkoğlu Armağanı*»nda Fındıkoğlu ile ilgili olarak arkadaş ve hemşehrilerinin anı yazıları dışında Prof. Dr. O. Türkdogan'ın yukarıda sözkonusu ettiğimiz incelemesi, ilk yayın yeri belirtilmeksizin, bulunmaktadır. Öteki yazılar değişik konulardaki inceleme ve makalelerdir.

Sözkonusu edilen kitaplar dışında, çeşitli gazete ve dergilerde de Fındıkoğlu'nun değişik yanlarını ele alan yazılar yayımlanmıştır.

● İlginç Bir Başlangıç

Türkiye'de sosyoloji alanında «okuma kitabı» geleneği yoktur. Dikkate değer ilk örneklerini Mehmet İzzet'in «İçti-

maiyat» adlı kitabında bulduğumuz okuma parçaları dışında bizde «readings»lere rastlanmaz.

Prof. Dr. Oğuz Arı derleyip yayınladığı iki yeni kitapla izlenmesini beklediğimiz bir çığır açmıştır. Böylece, sınırları belirlenmiş bir konuda çeşitli yazarların değişik görüşleri, bir plan çerçevesinde bütünleşmiş olabilecektir.

«*Köy Sosyolojisi Okuma Kitabı*» (İstanbul 1977, IV+314 s.) 4 bölümden oluşmaktadır. Oğuz Arı'nın «Önsöz»de belirttiği gibi, «Birinci bölümde, köylerin yönetimi ve yerleşme düzeni ile ilgili yazılar vardır. Bu konuda, Prof. A. Şeref Gözübüyük, Ord. Prof. Sıddık Sami Onar ve Prof. Cevat Geray'm eserlerinden yararlanılmıştır. İkinci bölümde, köy kalkınması üzerinde durulmaktadır. İktisadi hayat, kooperatifçilik, gelişen ekonomide kırsal sorunlar ele alınmıştır. İlgili kamu kredi kurumlarının kuruluş ve işleyişini, özel kredi mekanizmasını inceleyen eserler bu bölümde yer almıştır. Bu konuda, Y. S. Atasagun, İ. H. Tökin ve Prof. C. O. Tütengil'in eserlerinden yararlanılmıştır. Üçüncü bölümde, ülkemizde sosyologların ve sosyal bilimcilerin yoğun olarak üzerinde durdukları köy araştırmalarından örnekler verilmiştir. Köylerde Le Play tipi aile bütçesi anketleri yapmış olan Harmandalıoğlu'nun bir monografisinden, Prof. İ. Yasa'nın, Prof. N. Berkes'in, O. D. T. Ü. Mimarlık Fakültesi mensupları ve yardımcılarından, Prof. İ. Başgöz'ün, Prof. M. Turhan'ın, Doç. B. Boran'm, Dr. İ. Beşikçi'nin ve D.P.T.'nm eser ve monografilerinden yararlanılmıştır. Dördüncü bölümde ise, Köy Yaşantısı üzerinde durulmaktadır. M. Makal ve M. Körükçü'nün eserlerinden örnekler verilmiştir».

Prof. Dr. Oğuz Arı'nın bu türdeki ikinci kitabı «*Readings in Rural Sociology*» (İstanbul 1977, IV+175 s.) İngilizce metinleri bir araya getirmektedir. Giriş (Kırsal Sorunların Tarihi), Köy Araştırmaları, Nüfus ve Kırsal İktisat bölümlerinden oluşan kitapta yerli (H. İnalçık, N. Erdentuğ, N. Yalman, M. Kıray, Ö. C. Sarc, B. Tuncer, G. Kazgan) ve yabancı (C. O. van Nieuwenhuijze, L. M. J. Garnett, J. F. Kolars, D. Lerner, P. Stirling, J. E. Pierce, P. Suzuki, A. J. Mayer) yazarların Türkiye'ye ilişkin yazıları toplanmıştır.

Kitaplardaki yazıların seçildiği kaynakların belirtildiği bu yararlı derlemeler Boğaziçi Üniversitesi tarafından yayımlanmıştır.

● Dilimize Çevrilen İki Sosyoloji Kitabı

1977 yılında Dr. Ünsal Oskay'ın dilimize çevirdiği iki sosyoloji kitabı, daha önceki yıllarda dilimize çevrilmiş olan sosyoloji kitaplarından ortak bir özellikte ayrılmaktadır. Bu ortak özellik, İngiliz ve Rus olan iki yazarın da marxist görüşlü olmalarıdır.

T. B. Bottomore'dan çevrilen, «*Toplumbilim: Sorunlarına ve Yazınına İlişkin Bir Kılavuz*» (Ankara 1977 XVI+383 s. Doğan Yayınevi) adını taşıyor. Bottomore'un kitabını ikinci baskısından çeviren Dr. Oskay bu tercihini şu nedenlere dayandırmaktadır: «Bu çalışmanın *en az kusurlu olanların başında gelmesi*; her sorunu tarihsel boyutu içinde ele alması; çok zengin ve açıklamalı *Kaynaklara İlişkin Notlar*'ı; Batı sosyal bilimlerinin *değişim* ve *gelişme* konularındaki görüşlerini, kendisinin gözlem ve kaynaklara hakimiyetinden ileri gelen geniş bilgisinin aracılığı ile, Hindistan toplumu başta olmak üzere, geri kalmış ülkelerin tarihsel, toplumsal ve ekonomik koşulları açısından irdeleyebilmiş oluşu».

G. Osipov'dan dilimize çevrilen «*Toplumbilim, Teori ve Yöntem Sorunları*» (Ankara 1977, 259 s. Sol Yayınları), bir Rus toplumbilimcisinden Türkçeye çevrilen ilk kitap olmalıdır. İki kısımdan oluşan (birinci kısım: Marksist Toplumbilim; ikinci kısım: Günümüzde Marksist ve Burjuva Toplumbilimi) G. Osipov'un kitabı, kendi sözleriyle, şu anlayışa uygun olarak yazılmış bir sosyoloji kitabıdır: «Marx ve Engels tarafından kurulmuş bulunan marksist toplumbilim, toplumsal gelişimin bilimsel tahlilini olanaklı kılmıştır. Marx ve Engels, toplumbilimsel düşünceyi idealizmin, görgücülüğün ve iskolastiğin labirentinden çıkarıp kurtarmış ve bilimsel toplumbilimin, toplumun maddî yaşamının, toplumsal ilişkilerin ve toplumsal sınıfların incelenmesini gerçekleştirebilecek bir bilim olmasını sağlayacak temel ilkeleri bulup ortaya çıkarmışlardır». (244)

Bu iki kitabı dilimize kazandıran Dr. Ünsal Oskay'ın sosyoloji kitaplığımızı zenginleştirdiğini söyleyebiliriz.

● Kültür Kökenlerimize Doğru

Burhan Oğuz, «*Türkiye Halkının Kültür Kökenleri*» adlı önemli çalışmasının birinci cildini yayımladı. «*Teknikleri,*

Müesseseleri, İnanç ve Âdetleri» alt-başlığını da taşıyan eserin birinci cildi «*Giriş - Beslenme Teknikleri*» konularını kapsıyor. (İstanbul 1976, [dış kapakta 1977], 928 s. + fotoğraflar)

«Çalışanlara» adanan eserini «yeni disiplinleri benimsemeye hazırlanan Türk milletinin bir kültürel envanteri» olarak niteleyen yazar, daha sonraki ciltlerde incelenecek konuları şöyle sıralamaktadır:

Tarım ve Hayvancılık Teknikleri
 İnşa Teknikleri
 Isınma ve Aydınlanma Teknikleri
 Dokuma ve Giyim Teknikleri
 Münakale Teknikleri
 Mübadele Teknikleri
 Ölçü Teknikleri
 İspençiyari Teknikler
 Meteoroloji ve Takvim Teknikleri
 Metalürjik Teknikler vesair Sanaat
 Âdetler
 İnançlar.

Görüldüğü gibi, Burhan Oğuz maddî ve manevî kültür alanlarının tümünü ele almayı amaçlamaktadır. Yayımlanmış olan birinci ciltte, «külliyyat»ın tümüne oranla uzun sayılmayacak bir «Giriş»le (s. 17-312) «Beslenme Teknikleri» (s. 313-906), ayrıca bu ciltte yararlanılan kitap ve makaleleri gösteren «Kısa Bibliyografya» yer almaktadır.

Burhan Oğuz'un kültür kökenlerimize yaklaşımındaki nitelikler şu noktalarda toplanabilir:

- Yazar, Anadolu'daki yolculukları sırasında görüp topladıklarını ve saptadıklarını, kitap ve makalelerden tamamlamaya çalışarak eserini oluşturmaktadır.
- Anadolu kültürünün uzun geçmişini ve kültürler arası etkileşimi kabul etmekle birlikte, «Küçük Asya»ya Oğuz'ların damgasını vurduğu görüşündedir.
- Bunun bir sonucu olarak da, Burhan Oğuz'a göre başroldeki adam Türkmen'lerdir ve «çeliğin suyunu verecek demirci» odur.

- Son çözümlemede, «..Türkiye toplumu bir «oturmuş karışım»lardan meydana gelmiş etnik gruplardan müteşekkildir». (193)

Karşılaştırmalı dil araştırmalarıyla konusunu irdeleyen Burhan Oğuz, aynı zamanda «kültür»ün bir uzantısı ve taşıyıcısı olan sözcüklerden yola çıkarak ilginç sonuçlara ulaşıyor. Anadolu insanının ruhuna egemen olan büyük gerçekçilik yazarın da paylaştığı nitelikler arasındadır. Yüksek elektrik mühendisi olduğunu bildiğimiz Burhan Oğuz, kurulların yapabileceği geniş çaplı bir çalışmaya sevgiyle eğilmiş görünmektedir. Birinci cildine bakarak, «*Türkiye Halkının Kültür Kökenleri*»nin bir «deneme» ve «derleme»den öte, bir «değerlendirme» olduğunu şimdiden söyleyebiliriz.

Kitapta gördüğümüz önemli bir eksiklik «dizin»lerdir. Örneğin «sumak» konusunun hangi sayfada geçtiğini okuyucu kolaylıkla bulmak ister. Bu eksikliğin gelecek ciltlerde giderilmesini, eserin tamamlanmasını dileriz. Yazımızı, «Giriş»in ilk tümcesiyle noktalıyoruz: «*Homo ludens*, onbin senelik tarihin en muhteşem oyununu, başlattığı yerde, Anadolu'da, sürdürüyor».

● Klasik Düşünce ve Türkiye

Bu ara başlık «Klasik Çağ Araştırmaları Kurumu»nun 23-25 Mayıs 1977 günlerinde Ankara'da düzenlediği «II. Simpozyum»un adıdır. Günümüz Türkiye'sinin eğitim ve kültür sorunlarıyla «klasik düşünce» arasında bağlantı kurmayı amaçlayan Klasik Çağ Araştırmaları Kurumu, bir önceki yıl da «Klasik Çağ Düşüncesi ve Çağdaş Kültür» konulu «I. Simpozyum»u yapmıştı.

İlk simpozyuma sunulan bildirilerle yapılan tartışmalar yayımlanmıştır: *I. Simpozyum: Klasik Çağ Düşüncesi ve Çağdaş Kültür*, Ankara 1977, XI + 147 s. Sözü geçen kitaptan anladığımıza göre, «Anadolu yaylasında ilk klasik çağ simpozyumu» özelliğini taşıyan toplantıda Atatürk öğretisi konusunda da ilginç görüşler ileri sürülmüştür. Özellikle S. Sınanoğlu, M. Özgü, E. Z. Karal ve B. Tuncel tarafından sunulan bildiriler bu bakımdan dikkate değer.

Her iki simpozyumda ele alınıp tartışılan konular kadar, 1964 yılında Ankara'da kurulan Klasik Çağ Araştırmaları Kurumu'nun bilimsel toplantılarını 1976 yılında başlatması da dikkati çekmektedir. Öyle görünüyor ki son yıllarda Türkiye'de izlenen kültür politikasında gözlenen değişmeler ve sapmalar bazı çevrelerde sorumluluk anlayışını düşünceden eyleme dönüştürmek gibi olumlu sonuçlar da doğurabilmiştir. Bize kalırsa, Klasik Çağ Araştırmaları Kurumu'nun çalışmaları da bu açıdan değerlendirilmek gerekir.

C. O. TÜTENGİL